

9.

Göteborg

Backa 13

Lärje 10<sup>23</sup>

Fångstgrop och grav

Inv. nr. 48838

Fyndrapporter 1969

**Göteborgs stadsmuseum  
Arkeologisk arkivrapport**

**Nr 1968:17**

BACKA 13  
FORNLÄMNING NR 16:13 INOM GÖTEBORGS STAD

## 16:13 FÅNGSTGROP OCH GRAV

Fångstgrop i skogrikt bergsområde och anlagd tidigast under 1700-talet. Den ingick i ett system av ett 10-tal gropar och vallen till gropen täckte en urnebrandgrav i en stenkrets daterad till yngre bronsålder.

### LÄGE OCH BESKRIVNING

Fornlämningen var belägen på Hisingen i förutvarande Backa socken på fastigheten Lärje 10:23 (fig 1).

I området finns väster om Göta älv ett tämligen smalt bälte av i huvudsak flacka lerjordar. Detta begränsas i väster av ett brant uppstigande bergsparti, som når höjder av 70-80 m över havet. Detta bergsparti är till största delen moränklätt och numera i stor utsträckning bevuxet med barrskog. Husgrunder och igenväxande åkrar visar att en viss torpbebyggelse funnits i området. Norr om fornlämningen har ett stort grustag förstört stora arealer.

Fornlämningen låg i detta bergsområde på en svag förhöjning i moränen (NV-SÖ). Området är bevuxet med blandskog. Alldeles väster om fångstgropen finns en gammal, nu med sly igenväxande åker (fig 4).

Fornlämningen bestod av två anläggningar, nämligen en fångstgrop (16:13/1) och en brandgrav (16:13/2).

Det är möjligt att fångstgropen ingår i ett större system av gropar, vilket delvis spolierats genom ovannämnda grustag. Nu synliga gropar redovisas på fig 1.

Fornlämningen hade före undersökningen följande utseende: Fångstgrop, 6 m diam och 1,75 m djup. Syntes vara stensatt av c:a 0,2-0,3 m stora stenar. Omgiven av en vall 1,5 m (i S 2-2,5 m) bred och 0,4-0,5 m hög. Bevuxen med flera träd och buskar.

Omedelbart nordväst om fångstgropen fanns två gropar. Den

ena rund, 1,5 m diam och 0,1-0,2 m djup. Den andra avlång, 5 m lång (NNV-SSÖ), 2-3 m bred och 0,4-0,5 m djup (fig 6).

Kring groparna fanns här och var en vall 0,1 m hög.

Vid undersökning av fångstgropen framkom en brandgrav som ej var synlig i markytan (se anläggning 2).

#### GRÄVNINGSTID OCH ARBETSSTYRKA

Grävningstid: 21-28 oktober 1968. Undersökningen utfördes av Göteborgs arkeologiska museum och leddes av J. Wigforss. I övrigt deltog J-E Ernstsson. Arbetare från Göteborgs kyrkogårdsstyrelse var B. Efraimsson, L. Karlsson, C. Johansson och Å. Magnusson.

Undersökt yta: sammanlagt 21 kvm.

Arbetstid i fält: 98 arkeologtimmar och 153 grovarbetstimmar (inkl. undersökningen av 16:16/1 och 2).

#### F Å N G S T G R O P E N (16:13/1)

##### ARBETSBESKRIVNING

Fångstgropen röjdes från träd och buskar. Ett 1 m brett schakt grävdes genom vallarna och gropen i riktning ÖNÖ-VSV. Efter avslutad undersökning igenfylldes schaktet.

##### GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

Fångstgropen visade sig till stor del vara igenfylld vid någon icke känd tidpunkt. Jorden i vallarna och fyllnadsjorden i gropen var mycket lös och dessutom av mycket växlande karaktär. Den ursprungliga väggen i gropen (=nergrävningsgränsen) var lätt igenkännbar eftersom alven här var ljus och hårt packad (lager 4 fig 3). I fyllnadsjorden kunde dessutom här och var iakttagas en skiktning i materialet där finare och grövre material varvats. De stenar som iakttagits i gropen före undersökningen tillhörde helt fyllnadsmaterialet (lager 5). I schaktet (schakt A fig 2) fanns åtskilliga ste-

nar av varierande storlek från 0,1-0,8 m stora, men samtliga visade sig tillhöra fyllningen (fig 5). Nergrävningsgränsen mot alven visade att fångstgropen ursprungligen hade varit c:a 5 m diam och 3,2 m djup med skålformig botten (fig 3). Inga fynd gjordes, inga spår av mittpåle eller annan konstruktion kunde iakttagas. Vallen var 1,5-4 m bred och 0,2-0,73 m hög med sin bredaste och högsta del i söder.

#### G R O P A R N A

##### ARBETSBEKRIVNING

Genom den större gropen grävdes ett schakt (schakt B).

##### GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

Profilen genom gropens vall visade samma lagerföljd som fångstgropens vall. Under ett c:a 0,05 m tjockt förna- och humuslager fanns ett 0,1-0,15 m tjockt skikt med löst moränmaterial direkt liggande på den gamla markytan (fig 6).

Tolkning: På platsen för de grunda groparna alldeles nordväst om fångstgropen har uppenbarligen legat en stor hög med uppgrävt material från fångstgropen när den anlades. När sedan fångstgropen fyllts igen, vilket sannolikt skett som skydd för kreatur, som gått på bete, har man tagit material från fyllnadshögen varvid de nu iakttagna grunda groparna uppstått.

#### G R A V E N (16:13/2)

##### ARBETSBEKRIVNING

Gravanläggningen, som framkom i schakt A frilades med utsparrande av en profilbänk längs schaktets norra sida. Anläggningen genomgrävdes skiktvis. Kärlet i gravgömman upptogs i

klump för frampreparering på museet.

#### GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

Anläggningen utgjordes av en närmast rund stenkrets (2,0-2,75 m diam), som var något skadad i sin östra del (fig 7, 8). Denna skada torde kunna sättas i samband med anläggandet av fångstgropen. Stenarna i stenkretsen var 0,2-0,35 m stora och utgjordes av klumpstenar. I mitten fanns en 0,6 m stor sten. Dessutom fanns inom stenkretsen ett par spridda stenar av samma karaktär som de i stenkretsen.

Jordfyllnaden inom stenkretsen utgjordes av ett humuslager med spridda mindre stenar, 0,1-0,2 m stora (fig 9). Stenarna i stenkretsen vilade på överdelen av moränen, som utgjordes av rostjord.

Gravgömmen bestod av en i moränen nedgrävd grop, 0,4 m diam och 0,5 m djup. Gropen var belägen något öster om centrum och sålunda vid sidan av den ovannämnda stenen i mitten. I gropens botten hade lagts en klumpsten, 0,4 m stor och 0,25 m tjock. På denna stod ett lerkärl, fyllt med brända ben och något kol. Utanför kärlet fanns en del brända ben, dessa låg framför allt kring kärlets mynning. Spridda kolbitar låg högre upp, i humuslagrets underdel, men ingenstans kunde iakttagas att jorden var bränd.

#### FYNDBESKRIVNING

Fyndtabell: mängden i gram. *helt kärl*

	keramik	brända ben	kol
Fynd 1	845	<sup>657</sup> 257	34

Större delen av keramikskärvorna har kunnat hopsättas till ett helt kärl, där ungefär halva mynningspartiet saknas. Det sammansatta kärlet är c:a 21 cm högt, godset är rödbrunt samt bitvis tämligen sprucket och flagat. Godsets yta är slät. Kärlet har något insvängt halsparti och aningen utsvängd mynning. Mynningskanten är rakt avskuren. Ornament förekommer icke (fig 10).

## SAMMANFATTNING

16:13/1 Fångstgrop med sluttande väggar och skålformad botten samt omgiven av en vall. Därintill gropar som uppstått vid igenfyllande av fångstgropen.

16:13/2 Urnebrandgrop inom stenkrets.

## DATERING

Fångstgropen: en intilliggande fångstgrop har  $C^{14}$ -daterats till <250 år.

Urnebrandgropen: gravformen är inte särskilt vanlig men dateras i allmänhet till sen bronsålder - tidig förromersk järnålder. Jfr Simris nr 2 i Skåne<sup>1)</sup> och Härlanda A i Göteborg<sup>2)</sup>.

Såväl Simris- som Härlandagravarna innehöll emellertid flera begravingar, vilket inte är fallet med den nu undersökta stenkretsen. Kärlet i denna är av den höga smala typ som torde få hänföras till yngre bronsålder.

Det system av fångstgropar, i vilket den nu utgrävda ingår torde vara ett av Sveriges sydligaste kända system.

Urnebrandgropen, vilken tidigare icke var känd, ingår med all säkerhet i ett gravfält, nu icke synligt ovan jord. Det utgör den enda kända gravfältet i Backa.

## SUMMARY

A trap-pit and grave on Hisingen island, city of Göteborg. To the west of the river Göta there is an area of steep hills which rises from a strip of flat loamy soils. The hills attain a height of 60-80 m above sea level and are mostly covered with moraine and coniferous forest. The site was situated in this hilly district on a slight rise in the moraine. The trap-pit is part of a large system of similar pits. The system is probably one of the southernmost known systems of this kind in Sweden. The trap-pit had a diameter of about 3,2 m. The pit had slanting sides and a bowl-shaped bottom and was

surrounded by a wall (figs 4-5). Under the wall of the trap-pit there was an urn burial, surrounded by a circle of stones.

**Dating:**

The trap-pit: C<sup>14</sup> analysis of a neighbouring trap-pit gives a date of <250 years.

The grave: the urn and the type of grave can be dated to the late Bronze Age.

Johan Wigforss

- Litt: 1) Stjernqvist B. Simris II (1961).  
2) Fredsjö Å. Forngravar i Härlanda. Göteborgs  
Musei Årstryck 1951-52.

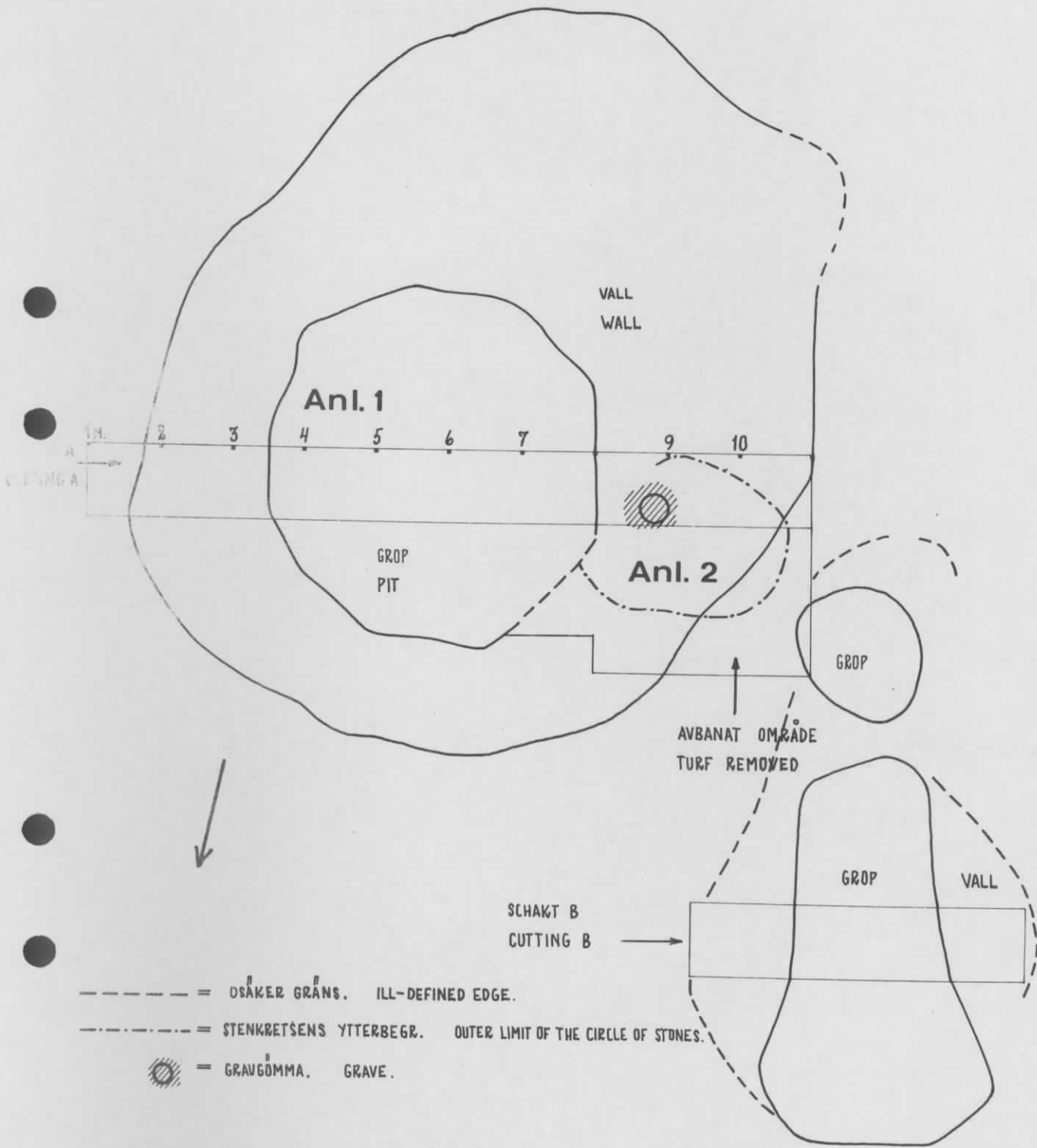
- 13 = undersökningen  
excavated site
- = fångstgropar  
trap-pits



Skala 1:10000

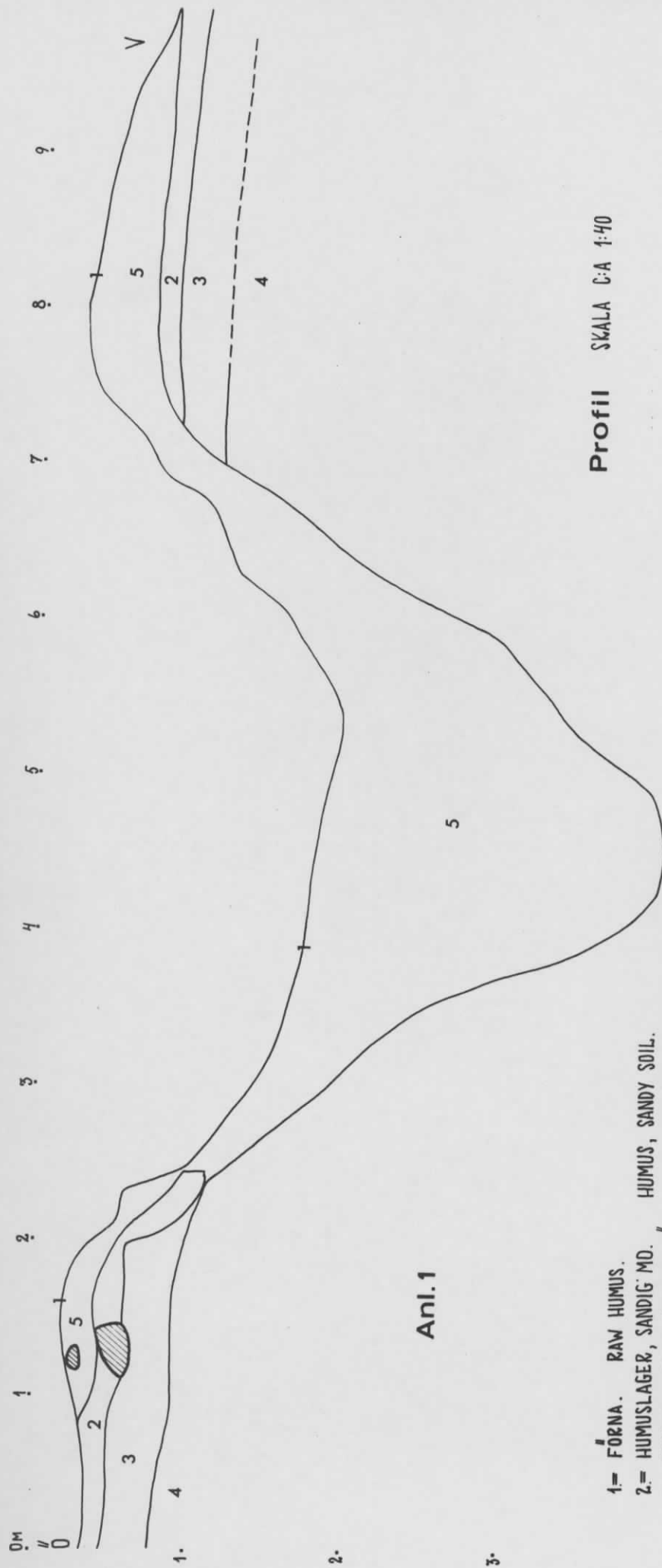


Fig 1



Plan SKALA C:A 1:100

FIG. 2



Profii SKALA C:A 1:40

- 1.- FORNA. RAW HUMUS.
- 2.- HUMUSLAGER, SANDIG MD. HUMUS, SANDY SOIL.
- 3.- ROSTJORD, GRUSIG STENIG MORAN. IRON-ENRICHED, GRAVELLY STONY MORaine
- 4.- ALV, LJUS SANDIG GRUSIG MORAN. SUB SOIL, LIGHT SANDY GRAVELLY MORaine
- 5.- OMRORT LAGER; UPPSLANGT RESP. FYLLNING. DISTURBED LAYER; FILLING AND MATERIAL THROWN UP FROM THE PIT.

FIG. 3



Fig 4

Fångstgropen före undersökning men efter röjning, från östnordöst.  
The trap-pit after clearing and before excavation from the east-north-east.

Fig 5

Profilen från nordöst med nedgrävningsgränsen markerad.  
View of the section from the north-east showing limit of pit.



Fig 6

De grunda groparna med fångstgro i bakgrunden.  
The shallow pits with the trap-p

in the background.



Fig 7

Fångstgropen med den framtagna stenkretsen (anl.2) i vallen, från östnordöst.

The trap-pit with the circular stone structure (structure 2) exposed in the wall. View from the east-north-east.



Fig 8

Anläggning 2 efter framrensning, från väster.

Structure 2 after clearing from the west.



Fig 9

Anläggning 2 efter djuprensning och framrensning av gravgömman, från nordöst.

Structure 2 more deeply excavated with the burial exposed. View from the north-east.

Lerkärlet, fynd 1  
The pot, find 1

